

4. Телешун С. О. Національне питання в програмах українських політичних партій кінця XIX – початку XX століття: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.05. Київ, 1996. 179 с.

УДК: 902(477.8)

Віталіна ОСТАП,
здобувачка 4 курсу першого (бакалаврського) РВО спеціальності 014
Середня освіта, спеціалізації 014.03 Історія Херсонського державного
університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Черемісін О.В., д.іст.н., професор

**АРХЕОЛОГІЧНІ ВІДКРИТТЯ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ
НАПРИКІНЦІ XX – НА ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ : ВПЛИВ НА
РОЗУМІННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ РЕГІОНУ**

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню історії археологічних відкриттів, здійснених на території Західної України наприкінці XX – на початку XXI століття, та визначенню їх впливу на формування оцінок культурних надбань краю. Розглядаються ключові археологічні знахідки, виявлені в цьому регіоні протягом вищезазначеного періоду, а також їх значення для розуміння культурної спадщини українських земель.*

***Ключові слова:** історія, археологія, археологічні відкриття, пам'ятки, культурна спадщина.*

Західна Україна, розташована на перехресті історичних шляхів, є унікальним регіоном з багатовіковою історією та різноманітною культурною спадщиною. Її землі, що протягом століть були свідками формування та взаємодії різних етносів, культур і цивілізацій, зберігають численні археологічні пам'ятки, які є безцінним джерелом для вивчення минулого не лише України, а й усієї Центрально-Східної Європи. Від кам'яної доби до середньовіччя, від поселень трипільської культури до укріплених міст

Галицько-Волинського князівства – кожна епоха залишила свій слід на цій території, сформувавши неповторний історико-культурний ландшафт.

Останні десятиліття, особливо з кінця XX століття, позначилися значним прогресом у галузі археологічних досліджень Західної України. Застосування новітніх технологій, міждисциплінарний підхід та міжнародна співпраця дозволили не лише відкрити нові пам'ятки, але й по-новому поглянути на вже відомі, суттєво доповнивши та уточнивши наші знання про минуле регіону.

Наукові досягнення у вивченні археології Західної України можна розділити на декілька основних напрямів: систематизація та документування археологічних пам'яток, активізація польових досліджень і розкопок, а також впровадження новітніх технологій у дослідження [1, с. 23].

Серед видатних науковців, які досліджують археологічні знахідки Західної України слід відзначити: Олександра Моця, Михайла Відейка, Леоніда Залізняка, Євгена Синицю, Бориса Рибаківа; їхні праці з історії археології Західної України ґрунтовні. Дослідник Київської Русі Олександр Моця підкріпив нову концепцію збагачення слов'янської культури своєю публікацією про її зв'язки з іншими народами. У праці, як «Тіні згаданих предків: від слов'ян до русинів», написаній у співавторстві з Михайлом Відейком та Євгеном Синицею у 2016 році, представлено археологічні методології реконструкції соціально-культурних структур ранніх слов'янських суспільств [2,3].

Дослідження археологічних пам'яток Західної України розкриває багатогранну історію цього регіону, від найдавніших поселень до середньовічних міст. Розкопки трипільських, ранньослов'янських та середньовічних поселень допомагають глибше зрозуміти розвиток суспільств, що населяли цю територію, і їхню роль у культурних та політичних процесах на теренах Європи.

Трипільська культура є однією з найбільш вражаючих давніх цивілізацій на території сучасної України. Археологічні знахідки трипільських поселень свідчать про високий рівень організації та матеріальної культури. Особливе значення мають архітектурні комплекси та залишки житлових будівель, які демонструють унікальні особливості будівництва та планування поселень. Трипільці були знайомі з основами землеробства, розвивали ремесла і мистецтво, про що свідчать численні керамічні вироби з орнаментом і символікою. Високий рівень керамічного виробництва свідчить про розвинену естетичну культуру, що була не лише утилітарною, а й мала релігійно-символічне значення.

Ранньослов'янські поселення (V-IX ст. н.е.), виявлені на території Західної України, зокрема в Галичині, на Волині та Буковині, відіграють не менш важливу роль у формуванні регіональної ідентичності, виконуючи функцію сполучної ланки між сучасним населенням та його безпосередніми предками - слов'янськими племенами, що заселяли ці землі в середині I тисячоліття н.е. Археологічні дослідження цих поселень (наприклад, розкопки поблизу сіл Ріпнів, Черепин, Комарів на Львівщині, Зимне на Волині, Ревне на Чернівецьщині), що належать до різних археологічних культур (празької, корчацької, райковецької), дозволяють простежити процес переходу від кочового та напівкочового до осілого способу життя, становлення землеробства як основи господарства, розвиток ремесел (залізоробного, гончарного, ювелірного), формування соціальної структури та духовної культури, що лягли в основу формування українського етносу.

Характерною рисою ранньослов'янських поселень Західної України є напівземлянкові житла з дерев'яними конструкціями, що вказує на адаптацію до місцевих кліматичних умов, будівельні традиції, що зберігалися протягом століть, а також на певний рівень розвитку теслярського ремесла. Знахідки різноманітних знарядь праці (залізних серпів, мотик, сокир, наральників), предметів побуту (керамічного посуду, прясел, прикрас, виробів з кістки та рогу), зброї (наконечників стріл, списів,

бойових сокир) дозволяють реконструювати господарський уклад, рівень розвитку ремесел, торгівельні зв'язки (про які свідчать знахідки імпортованих речей, зокрема візантійських монет, скляних намистин) та військову справу ранніх слов'ян, що проживали на території Західної України [4, с. 45].

Середньовічні міста Західної України, такі як Львів, Кам'янець-Подільський, Галич, Луцьк, Острог, Тернопіль, становлять окремий, надзвичайно важливий пласт культурної спадщини, що має визначальне значення для формування регіональної ідентичності, її проєкції в сучасність. Археологічні дослідження цих міст, їхніх фортифікаційних споруд (замків, міських мурів, башт, брам), житлових кварталів, культових будівель (церков, монастирів), ремісничих майстерень, ринкових площ дозволяють реконструювати не лише архітектурний вигляд та планувальну структуру, але й соціально-економічне життя, побут містян, культурні та торгівельні зв'язки, політичну роль цих міських центрів у різні історичні періоди.

Система укріплень, замки, міські мури, башти, брами, виявлені в результаті розкопок, свідчать про високий рівень розвитку військової справи, інженерної думки, фортифікаційного мистецтва, а також про роль цих міст як важливих оборонних пунктів на перехресті торгівельних шляхів, політичних інтересів та військових конфліктів. Знахідки, пов'язані з ремісничим виробництвом (залишки майстерень, інструменти, сировина, готова продукція), торгівлею (монети, товарні пломби, ваги, гирі, імпортовані вироби з різних країн Європи та Сходу), повсякденним життям (керамічний посуд, предмети побуту, одяг, прикраси), свідчать про розвинену міську культуру, інтенсивні економічні зв'язки з іншими регіонами, включеність у загальноєвропейські процеси економічного, політичного та культурного розвитку [5, с. 24].

Таким чином, результати археологічних досліджень розкривають важливість території Західної України як унікального культурного і політичного осередку, який об'єднував різні етнічні та соціальні групи,

сприяв культурному збагаченню та інтеграції в загальноєвропейський контекст. Вивчення трипільської, ранньослов'янської та середньовічної культур не лише поглиблює розуміння історії України, але й сприяє кращому усвідомленню ролі цього регіону у формуванні європейської цивілізації.

Археологічні знахідки виступають як ключовий чинник у процесі формування, консолідації та ретрансляції регіональної ідентичності, виконуючи функцію матеріального втілення історичної пам'яті та культурної своєрідності певної території. Їхня значущість полягає не лише в науково-пізнавальній цінності як об'єктів дослідження, що дозволяють реконструювати минуле, але й у соціокультурному вимірі, де вони стають потужним інструментом самоусвідомлення та самоідентифікації спільноти в межах окресленого регіону. Регіональна ідентичність, у цьому контексті, розглядається як складний, багат шаровий та динамічний феномен, що формується під впливом сукупності історичних, культурних, соціально-економічних, політичних та географічних факторів, де археологічні дані відіграють роль верифікатора колективної пам'яті, каталізатора ідентифікаційних процесів та медіатора між минулим і сьогоденням[4, с. 45].

Зв'язок між археологічними відкриттями та збереженням культурної спадщини є тісним і взаємним. З одного боку, саме завдяки систематичним та планомірним археологічним дослідженням, що включають розвідки, розкопки, лабораторний аналіз та інтерпретацію отриманих даних, виявляються, документуються та вводяться до наукового обігу нові, раніше невідомі пам'ятки, що суттєво розширює та поглиблює наше розуміння минулого, збагачує джерельну базу історичної науки. З іншого боку, сам факт виявлення цінних артефактів, що мають історичну, культурну, наукову та/або естетичну цінність, стає потужним аргументом на користь вжиття невідкладних заходів щодо їхнього збереження, консервації, музеєфікації та

подальшого всебічного вивчення, включаючи міждисциплінарні дослідження [6, с. 123].

Археологічні відкриття на Західній Україні не лише збагачують знання про минуле, а й підкреслюють важливість збереження культурної спадщини. Вони стимулюють охоронні заходи, музеєфікацію та міждисциплінарні дослідження. Взаємозв'язок між науковими дослідженнями та збереженням пам'яток є взаємопідсилюючим, створюючи основу для відповідального ставлення до історичного надбання.

Список використаних джерел

1. Археологія України: курс лекцій: навч. посіб. / Л. Л. Залізняк та ін.; за ред. Л. Л. Залізняка. Київ: Либідь, 2005. 504 с.
2. Відейко М. Ю. Трипільська цивілізація. Київ: Академперіодика, 2003. 141 с.
3. Відейко М. Ю. Архітектура трипільської культури VI–III тис. до н. е. Давні поселення України. 2005. С. 126.
4. Козак Д. Н. Етнокультурна історія Волині (I ст. до н.е. – IV ст. н.е.). Київ: Наукова думка, 2008. 296 с.
5. Погорілець О. Г., Стопенчук С. М. Дослідження залишків укріплення періоду пізнього середньовіччя поблизу смт Меджибіж Летичівського р-ну Хмельницької обл. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні*. 2002. Вип. 11. С. 24–28.
6. Баран В. Д. Давні слов'яни. Київ: Наукова думка, 1988. 168 с.
7. Терський С. В. Археологія доби Галицько-Волинської держави. Київ: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2010. 222 с.